

ROZPOZNAWANIE

SYTUACJI SZKOLNEJ I RODZINNEJ UCZNIÓW,
KTÓRYCH RODZICE WYJECHALI W CELACH
ZAROBKOWYCH ZA GRANICĘ

Diagnoza szkolna

seria Profilaktyka

Dorota Macander, Valentina Todorovska-Sokołowska

OŚRODEK
ROZWOJU
EDUKACJI

ROZPOZNAWANIE

SYTUACJI SZKOLNEJ I RODZINNEJ UCZNIÓW, KTÓRYCH RODZICE WYJECHALI W CELACH ZAROBKOWYCH ZA GRANICĘ

Diagnoza szkolna

Dorota Macander, Valentina Todorovska-Sokołowska

seria Profilaktyka

Warszawa 2018

Redakcja językowa i korekta
Karolina Strugińska

Projekt graficzny serii „Profilaktyka”

Aneta Witecka

Na okładce wykorzystano zdjęcia: © gpointstudio/Fotolia.com

grafika: © Brooman/Fotolia.com, © Fiedels/Fotolia.com

Redakcja techniczna i skład

Wojciech Romerowicz

ISBN 978-83-66047-05-1

ISBN 978-83-65450-70-8 (seria „Profilaktyka”)

Warszawa 2018

Wydanie I

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji

Creative Commons – Uznanie Autorstwa – Użycie Niekommercyjne (CC-BY-NC)

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Aleje Ujazdowskie 28

00-478 Warszawa

www.ore.edu.pl

tel. 22 345 37 00

fax 22 345 37 70

MINISTERSTWO
EDUKACJI
NARODOWEJ

OŚRODEK
ROZWOJU
EDUKACJI

Spis treści

Rozpoznanie sytuacji uczniów.....	4
Metody i techniki diagnostyczne.....	5
Etapy diagnozy szkolnej.....	5
Załącznik 1. Ankieta dla uczniów	9
Załącznik 2. Ankieta dla nauczycieli	12
Załącznik 3. Ankieta dla rodziców.....	15
Załącznik 4. Rozmowa wychowawcy z uczniem.....	17
Załącznik 5. Rozmowa wychowawcy z rodzicem/ opiekunem prawnym.....	18

Rozpoznanie sytuacji uczniów

Zakres i rodzaj wsparcia udzielanego uczniom w szkole/placówce zależy przede wszystkim od diagnozy ich potrzeb oraz możliwości środowiska szkolnego, zasobów rodziny i kompetencji nauczyciela/wychowawcy. Należy zatem zwrócić uwagę, że w przypadku rodzin rozdzielonych przestrzennie rozpoznanie sytuacji ucznia i jego najbliższych oraz jej monitorowanie jest zadaniem kluczowym. Szybkość reakcji na zmiany, ale też skrupulatność w gromadzeniu faktów i autentyczność relacji: nauczyciel – uczeń – rodzic stanowią podstawy podejmowanych w szkole działań wychowawczych czy pomocowych.

Diagnozę potrzeb i problemów powinni przeprowadzać pracownicy szkoły (grono pedagogiczne), jednakże musi ona uwzględniać wypowiedzi wszystkich członków społeczności szkolnej: uczniów, rodziców/opiekunów, nauczycieli i pozostałych pracowników szkoły. Wynika to z założenia, że społeczność szkolna sama identyfikuje swoje potrzeby i problemy, uświadamia sobie ich obecność i podejmuje działania w celu ich rozwiązania. Na podstawie wyników diagnozy i zgromadzonego materiału informacyjnego określa się formy wsparcia ucznia oraz potrzebnej mu pomocy.

W przypadku uczniów, których rodzice wyjechali w celach zarobkowych za granicę ważne jest, aby:

- rozpoznać sytuację szkolną i rodzinną ucznia;
- poznać jego indywidualne potrzeby;
- ocenić sytuację prawną dziecka – ustalić, kto jest prawnym opiekunem;
- rozpoznać zasoby szkoły (mocne i słabe strony);
- monitorować postępy edukacyjne ucznia;
- współpracować ze specjalistami – w tym pracownikami poradni psychologiczno-pedagogicznej;
- prowadzić działania wychowawcze, profilaktyczne, opiekuńcze z uwzględnieniem potrzeb konkretnego ucznia;
- współpracować z rodzicem/opiekunem ucznia.

Należy pamiętać również, że potrzeby uczniów i rodzin pozostających w oddaleniu przestrzennym powinny stanowić przedmiot wielospecjalistycznego rozpoznania, a konkretne działania muszą być podejmowane świadomie przez wszystkich pracowników szkoły, na podstawie uwiarygodnionych danych. Niespełnienie tych warunków może spowodować, iż zainicjowane zadania wychowawczo-profilaktyczne czy działania pomocowe okażą się nieadekwatne do sytuacji, przedwczesne lub nawet szkodliwe dla dziecka/rodziny.

Ważnym elementem diagnozy jest poznanie słabych i mocnych stron dziecka i jego rodziny, zidentyfikowanie zarówno czynników chroniących, jak i czynników ryzyka. Na podstawie takiego rozpoznania będą formułowane wskazania do planu działań wychowawczo-profilaktycznych.

Metody i techniki diagnostyczne

Szkoła powinna uzyskiwać informacje o uczniach z wielu źródeł, używając różnych narzędzi diagnostycznych. Najczęściej w diagnozie szkolnej zastosowanie mają takie techniki, jak: ankieta, obserwacja, wywiad, rozmowa, rysunek rodziny.

W niektórych przypadkach konieczna jest współpraca z instytucjami opieki i pomocy społecznej. Warto zaplanować razem z pracownikiem opieki społecznej wizytę szkolnego specjalisty bądź wychowawcy w domu ucznia. Pozwoli to na osobisty kontakt z osobą faktycznie sprawującą opiekę nad dzieckiem i upewnienie się co do słuszności poczynionych obserwacji lub pozyskanych informacji. Wizyta taka musi być zapowiedziana i odbyć się za zgodą rodzica lub opiekuna prawnego, w dogodnej dla niego porze.

Rozpoznanie sytuacji ucznia z rodziny migracyjnej powinno być włączone w ogólną diagnozę potrzeb i zagrożeń w szkole, przeprowadzaną na początku nowego roku szkolnego. Nie ma konieczności prowadzenia odrębnych badań ankietowych dotyczących tego obszaru, chyba że wcześniej nie została zdiagnozowana sytuacja uczniów z rodzin migracyjnych lub w trakcie roku szkolnego wystąpiły nowe okoliczności i fakty mające wpływ na jej zmianę.

Etapy diagnozy szkolnej

1. Wstępna diagnoza

Diagnoza potrzeb społeczności szkolnej powinna pomóc w opracowaniu programu wychowawczo-profilaktycznego szkoły, z rozpoznaniem i uwzględnieniem sytuacji ucznia z rodziny migracyjnej.

W tym celu, można przeprowadzić na początku roku szkolnego **badanie ankietowe** dotyczące wielu aspektów szkolnego życia, uwzględniające także zjawisko „eurosieroctwa”. Kwestionariusze ankiet powinni otrzymać wszyscy członkowie społeczności szkolnej: uczniowie, wychowawcy/nauczyciele i rodzice/opiekunowie oraz personel pomocniczy. Warto zadbać o zachowanie

anonimowości, poczucie bezpieczeństwa respondentów oraz motywować ich do udzielania szczerych i pełnych odpowiedzi. Wyniki badania ankietowego należy poddać analizie, a wnioski przedstawić radzie pedagogicznej – wówczas okaże się ono przedsięwzięciem pomocnym w określeniu kierunków działań mających na celu faktyczne wsparcie uczniów z rodzin migracyjnych, a nie jedynie realizacją „wymogu” diagnozowania, określonego w ustawie¹.

Każda szkoła indywidualnie precyzuje tematykę diagnozy i opracowuje jej procedurę/schemat badawczy oraz podział zadań zespołu diagnozującego. Należy pamiętać, że zjawisko migracji zarobkowej jest zróżnicowane terytorialnie (w jednej szkole skala zjawiska „eurosieroctwa” jest niewielka, w innej – ogromna). Warto, aby każda szkoła monitorowała co roku sytuację rodzinną uczniów i podejmowała adekwatne, efektywne działania.

2. Pogłębiona diagnoza szkolna

Po stwierdzeniu skali zjawiska migracji zarobkowej oraz potrzeb uczniów na poziomie szkoły każdy wychowawca powinien dokładnie przeanalizować, jaka jest sytuacja wychowawcza i edukacyjna w klasie, a następnie – w odniesieniu do konkretnych uczniów i ich rodzin. Warto **obserwować** zachowanie uczniów podczas lekcji, przerw międzylekcyjnych oraz po zajęciach, dokumentować zaobserwowane fakty (np. sytuacje, zachowania). Arkusze obserwacji lub notatki służbowe ze zdarzeń, rozmów, spotkań z rodzicami itp. staną się materiałem wykorzystywanym w diagnozie sytuacji wychowawczej i rodzinnej dziecka.

Dodatkowe informacje mogą pochodzić z analizy dokumentacji szkolnej, tj. dziennika lekcyjnego, zeszytu korespondencji, prac ucznia: zeszytów, wypracowań rysunków, zapisków oraz form aktywności pozalekcyjnej. Dokumenty te zawierają treści wskazujące pozytywy, ale często także trudności, jakie przeżywa dziecko – mogą więc pomóc w ocenie jego stanu emocjonalnego oraz sytuacji edukacyjnej, pozwalają dostrzec sygnały ostrzegawcze, dotyczące problemowych lub ryzykownych zachowań ucznia.

Skuteczną metodą diagnostyczną może okazać się **wywiad/rozmowa** z uczniem i pozostającym w kraju rodzicem lub opiekunami. Rozmowa przeprowadzona w bezpośrednim kontakcie daje możliwość rozpoznania sytuacji życiowej ucznia, zdobycia wielu informacji, które mogą być istotne, w celu zainicjowania działań wspierających rozwój dziecka. Przygotowując się do

¹ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r., Poz. 59), art. 26.

rozmowy, wychowawca/pedagog szkolny powinien zadbać o komfortowe warunki (m. in. spokojne miejsce, czas dogodny dla dziecka i/lub jego rodzica).

Istotne jest poszukiwanie w jej trakcie odpowiedzi na pytania:

- a) Jaki charakter ma migracja zarobkowa w rodzinie?
- b) Kto zajmuje się dzieckiem i sprawuje nad nim opiekę?
- c) Jak dziecko funkcjonuje w roli ucznia: jakie ma sukcesy, a jakie trudności?
- d) Czy i jak radzi sobie ze swoimi problemami?
- e) Jakiej pomocy oczekuje?

Charakter doświadczenia migracyjnego, czyli typ migracji, z jakim mamy do czynienia (kto wyjechał, czy jest to migracja „wahadłowa”, czy nieobecny jest jeden rodzic, czy oboje), warunkuje między innymi formy wsparcia udzielanego przez szkołę i potrzebę głębszej diagnozy sytuacji ucznia², uwzględniającej czynniki takie jak:

- **długość wyjazdu; powtarzalność i częstotliwość wyjazdów:** wyjazd jednokrotny/wielokrotny, proporcje czasu spędzanego za granicą i czasu spędzanego w domu; przyczyna wyjazdu (trudna sytuacja finansowa rodziny, choroba, brak satysfakcji z pracy, bezradność życiowa); sytuacja zawodowa, mieszkaniowa, materialna i środowiskowa rodzica przebywającego za granicą (czy ma mieszkanie, pracę, godziwe warunki bytowe, czy jest usatysfakcjonowany, czy przebywa za granicą legalnie, ma przyjaciół itp.); chęć powrotu do kraju, chęć osiedlenia się za granicą;
- **kontakt z dzieckiem i rodziną pozostającą w kraju:** częstotliwość kontaktów z dzieckiem, opiekunem dziecka, innymi członkami rodziny; forma i typ kontaktu (bezpośredni, mailowy, telefoniczny, poprzez osoby trzecie); stopień zainteresowania sprawami dziecka oraz rodziny, np. współpraca ze szkołą, pamiętanie o urodzinach, imieninach, rocznicach, zaangażowanie w codzienne sprawy rodziny, uroczystości; częstotliwość bezpośrednich kontaktów z dzieckiem oraz ich jakość/intensywność podczas pobytu w kraju; odległość miejsca pobytu rodzica od miejsca zamieszkania; koszty i czas dojazdu; możliwość wyjazdu dziecka do rodzica lub odwiedzin rodzica w kraju migracji (jak często, jak długo);
- **zakres i jakość opieki sprawowanej nad dzieckiem pod nieobecność rodzica/rodziców:** kto sprawuje opiekę nad dzieckiem podczas nieobecności rodzica; rodzaj sprawowanej opieki (stała/dorywcza, sprawowana przez jedną czy kilka osób); pomoc dziecku w zaspokajaniu jego potrzeb i wypełnianiu obowiązków, nadzór nad codziennym życiem dziecka, wspólne spędzanie czasu;

² Dąbrowska A., (2016), *Rodzina migracyjna w przestrzeni życiowej dorastających. Holistyczny model wsparcia*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA.

- **zasoby osobiste i środowiskowe dziecka:** wiek dziecka i etap jego rozwoju a moment emigracji rodzica; charakter więzi między dzieckiem a rodzicem, który wyjechał; słabe i mocne strony dziecka (choroby, niepełnosprawność, podatność na stres, specjalne potrzeby edukacyjne, braki rozwojowe, stopień zaradności i samodzielności dziecka, umiejętność nawiązywania kontaktów, radzenie sobie w trudnych sytuacjach itp.; jakość dotychczasowych relacji dziecka w środowisku rodzinnym, rówieśniczym, szkolnym, sąsiedzkim; dostępne dla dziecka wsparcie: czy dziecko ma do kogo zwrócić się o pomoc, czy ma bliskich, przyjaciół, kto jest dla niego autorytetem/osobą znaczącą, czy łatwo zjednuje sobie ludzi; całościowa ocena wyjazdu rodzica przez dziecko (pozytywna, negatywna, czy dziecko rozumie i akceptuje wyjazd rodzica);
- **sytuację rodziny przed emigracją zarobkową:** struktura rodziny (rodzina duża, mała, blisko zamieszkała, wielopokoleniowa itp.); sytuacja materialna, zawodowa, mieszkaniowa; charakter relacji w rodzinie przed wyjazdem migracyjnym (konflikty, nadużywanie alkoholu, przyjazne relacje, miłość, porozumienie itp.); funkcjonowanie rodziny w środowisku lokalnym i społecznym, kontakty w najbliższym otoczeniu, relacje wewnątrzrodzinne, uczestnictwo w życiu społecznym; korzystanie z pomocy instytucjonalnej (pomocy rodzinie, pomocy społecznej, poradni specjalistycznych, kościoła);
- **wpływ rozłąki migracyjnej na życie codzienne dziecka i rodziny:** zakres i stopień zmian będących udziałem dziecka i pozostałych członków rodziny (zmiana szkoły, miejsca zamieszkania, trybu życia); ocena wyjazdu rodzica w rozrachunku zysków i strat; stopień zależności rodziny od wyjeżdżającego rodzica.

Wgląd w system rodzinny oraz identyfikacja jego zasobów pozwala opracować ogólnoszkolny, a także indywidualny plan pomocy psychologiczno-pedagogicznej i wsparcia ucznia ze strony szkoły, przy współpracy z instytucjami pomocowymi w lokalnym środowisku. W rozpoznawaniu sytuacji uczniów, których rodzice wyjechali zarobkowo za granicę, instytucjami wspomagającymi szkołę i rodzinę są przede wszystkim poradnie psychologiczno-pedagogiczne. Pracujący w nich specjaliści mogą wykonać diagnozę pogłębiającą, objąć terapią zarówno dzieci, jak i rodziców/opiekunów, organizować grupy wsparcia, treningi umiejętności życiowych dla uczniów lub treningi umiejętności wychowawczych dla rodziców/opiekunów.

W załączeniu przedstawiamy propozycję narzędzi diagnostycznych, które poruszają temat migracji zarobkowej rodziców. Szkoły mogą wykorzystać je w ogólnym badaniu potrzeb i zagrożeń w środowisku szkolnym.

Załącznik 1. Ankieta dla uczniów

Ankieta skierowana jest do uczniów i dotyczy sytuacji dzieci, których rodzice wyjechali za granicę w celach zarobkowych. Prosimy Cię o samodzielne wypełnienie poniższej ankiety.

1. Twoja płeć:
 - dziewczynka
 - chłopiec
2. Czy w Twojej klasie są uczniowie, których jedno z rodziców lub obydwoje rodzice wyjechali do pracy za granicę?
 - a) tak
 - b) nie
 - c) nie wiem
3. Czy w Twojej rodzinie jedno z rodziców lub obydwoje rodzice wyjechali do pracy za granicą?
 - a) tak
 - b) nie

Uwaga: w przypadku wybrania odpowiedzi „nie”, ankieta zostanie zakończona.

4. Które z Twoich rodziców wyjechało za granicę? (Możesz wybrać jedną odpowiedź.)
 - a) tata
 - b) mama
 - c) oboje rodzice
5. Od jakiego czasu rodzic przebywa/rodzice przebywają za granicą? (Możesz wybrać jedną odpowiedź.)
 - a) od kilku tygodni
 - b) od kilku miesięcy
 - c) od roku
 - d) od dwóch lat lub dłużej
6. Kto się Tobą opiekuje od chwili wyjazdu rodzica/rodziców? (Możesz wybrać kilka odpowiedzi.)
 - a) mama
 - b) tata
 - c) rodzeństwo
 - d) babcia/dziadek

- e) ciocia/wujek
- f) sąsiedzi
- g) rodzice kolegów/koleżanek
- h) inne osoby (jakie?)
- i) nikt

7. Na czyją pomoc możesz liczyć od chwili wyjazdu rodzica/rodziców za granicę? (Możesz wybrać kilka odpowiedzi.)

- a) mamy
- b) taty
- c) rodzeństwa
- d) babci
- e) dziadka
- f) cioci
- g) wujka
- h) sąsiadów
- i) kolegów, koleżanek
- j) rodziców kolegów/koleżanek
- k) nauczycieli
- l) innych osób (kogo?)
- m) nikogo

8. Czego oczekujesz od wychowawcy, nauczycieli, pracowników szkoły? (Możesz wybrać kilka odpowiedzi.)

- a) zainteresowania moimi sprawami
- b) spotkań z psychologiem/pedagogiem
- c) pomocy w nauce
- d) pomocy materialnej
- e) nie mam oczekiwań
- f) mam inne oczekiwania (jakie?)

9. Jak często kontaktujesz się z rodzicem przebywającym/rodzicami przebywającymi za granicą? (Możesz wybrać jedną odpowiedź.)

- a) codziennie
- b) co kilka dni
- c) raz w tygodniu
- d) raz na dwa tygodnie
- e) raz w miesiącu
- f) raz na kilka miesięcy
- g) kilka razy w roku
- h) nie mam kontaktu

10. Jak często widzisz się z rodzicem pracującym/rodzicami pracującymi za granicą? (Możesz wybrać jedną odpowiedź.)

- a) raz w tygodniu
- b) raz na dwa tygodnie
- c) raz w miesiącu
- d) raz na kilka miesięcy
- e) kilka razy w roku
- f) nie widzimy się

Załącznik 2. Ankieta dla nauczycieli

Celem badania jest rozpoznanie skali zjawiska migracji za granicę w celach zarobkowych oraz ocena działań wspierających podejmowanych w szkole na rzecz dzieci, których rodzice wyjechali.

1. Czy w szkole/klasie są uczniowie, których:
 - a) jedno z rodziców wyjechało za granicę, w celach zarobkowych?
 - tak
 - nie
 - nie wiem
 - b) rodzic samotnie wychowujący dziecko wyjechał za granicę, w celach zarobkowych?
 - tak
 - nie
 - nie wiem
 - c) oboje rodzice wyjechali za granicę, w celach zarobkowych?
 - tak
 - nie
 - nie wiem
2. Proszę podać:
 - a) liczbę uczniów, których jedno z rodziców wyjechało za granicę, w celach zarobkowych
 - b) liczbę uczniów, których samotnie wychowujący rodzic wyjechał za granicę, w celach zarobkowych
 - c) liczbę uczniów, których oboje rodzice wyjechali za granicę, w celach zarobkowych
3. Czy w ciągu roku informacja o liczbie uczniów, których rodzice (jeden, oboje) wyjechali do pracy za granicę, jest aktualizowana?
 - tak
 - nie
 - nie wiem
4. Czy podczas wywiadówek i spotkań z rodzicami poruszany jest temat planowanych wyjazdów za granicę i rozłąki z dzieckiem?
 - tak
 - nie

5. Czy po uzyskaniu informacji o planowanym wyjeździe, we współpracy ze specjalistami szkolnymi, przygotowujecie Państwo plan współdziałania z rodzicem/opiekunem dziecka w zakresie wsparcia rodziny i dziecka?

- tak
- nie

Jeżeli tak, plan współpracy określa:

(Możliwy jest wybór kilku odpowiedzi.)

- a) sposoby realizacji wymogów formalno-prawnych,
- b) harmonogram kontaktów,
- c) formy kontaktowania się,
- d) uzgodniony z rodzicem/opiekunem zakres wsparcia dziecka na czas rozłąki, w tym formy rozwijania jego zainteresowań i inne konstruktywne formy zagospodarowania czasu wolnego dziecka.

6. Czy szkoła miała trudności formalno-prawne wynikające z nieobecności rodzica/rodziców ucznia w kraju?

- tak
- nie
- nie wiem

7. Jeżeli tak, jakie to były trudności? (Możliwy jest wybór kilku odpowiedzi.)

- a) pozostawianie dzieci pod opieką innych osób bez formalnego ustanowienia opieki,
- b) brak kontaktu osobistego i korespondencyjnego z rodzicami,
- c) brak możliwości zapisania ucznia do szkoły,
- d) absencja/wagarowanie,
- e) brak możliwości przeprowadzenia badania psychologicznego,
- f) brak zgody na udział dziecka w wydarzeniach szkolnych,
- g) brak możliwości oceniania i klasyfikowania z powodu znacznej absencji,
- h) nierealizowanie obowiązku szkolnego,
- i) inne (jakie?)

8. Proszę wskazać, jakie problemy wychowawcze lub edukacyjne miała szkoła/placówka z uczniami, których rodzice wyjechali za granicę w celach zarobkowych? (Możliwy jest wybór kilku odpowiedzi.)

- a) wagarowanie/absencja,
- b) obniżenie wyników w nauce,
- c) trudności w relacjach z rówieśnikami,
- d) pogorszenie sytuacji materialnej,
- e) pogorszenie zachowania ucznia,

- f) inne (jakie?)
- g) żadnych.

9. Jakie działania wspierające podejmuje szkoła wobec uczniów w okresie ich rozłąki z rodzicami? (Możliwy jest wybór kilku odpowiedzi)
- a) pomoc w nauce,
 - b) pomoc pedagoga/psychologa szkolnego,
 - c) utrzymywanie kontaktu z opiekunem prawnym,
 - d) rozmowy wychowawcze z uczniem,
 - e) obserwacja zachowania ucznia,
 - f) monitorowanie wyników nauczania,
 - g) organizowanie czasu wolnego ucznia,
 - h) współpraca z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi,
 - i) dożywianie ucznia,
 - j) współpraca z miejskim/gminnym ośrodkiem pomocy społecznej,
 - k) inne (jakie?)
 - l) żadnych.

Załącznik 3. Ankieta dla rodziców

Celem badania jest rozpoznanie sytuacji uczniów, których rodzic/rodzice wyjechali za granicę w celach zarobkowych oraz ocena działań wspierających podejmowanych w szkole na rzecz tej grupy dzieci.

1. Czy podczas wywiadówek i spotkań z rodzicami poruszany jest temat planowanych wyjazdów za granicę i rozłąki z dzieckiem?
 - tak
 - nie
 - nie wiem

2. Pani małżonek/Pana małżonka wyjechał/a za granicę w celach zarobkowych?
 - tak
 - nie

Jeżeli odpowiedź jest przecząca, prosimy pominąć pytanie nr 3.

3. Jakie zmiany zauważyła Pani/zauważył Pan w zachowaniu dziecka po wyjeździe drugiego rodzica/obojsza rodziców? (Możliwy jest wybór kilku odpowiedzi.)
 - a) tęsknota za rodzicem/rodzicami,
 - b) zamknięcie się w sobie i odizolowanie,
 - c) brak naśladowania pozytywnych wzorców,
 - d) agresja lub lęk,
 - e) brak motywacji do nauki,
 - f) opuszczanie zajęć bez usprawiedliwienia,
 - g) nieodrabianie prac domowych,
 - h) zachowania ryzykowne (np. zażywanie narkotyków, alkoholu, palenie papierosów, uzależnienie od komputera i Internetu),
 - i) inne (jakie?)
 - j) brak zmian.
4. Czy wychowawca kontaktuje się z rodzicami/opiekunami i rozmawia z nimi na temat potrzeb uczniów?
 - a) tak
 - b) nie
 - c) nie wiem

5. Czy szkoła organizuje szkolenia/warsztaty dla rodziców z zakresu podnoszenia kompetencji wychowawczych.
- tak
 - nie
 - nie wiem
6. Czy powyższe formy szkoleniowe są proponowane rodzicom, którzy planują wyjazd, lub opiekunom uczniów?
- tak
 - nie
 - nie wiem
7. Jakiego wsparcia oczekuje Pan/Pani od szkoły? (Możliwy jest wybór kilku odpowiedzi.)
- a) obserwacji zachowania ucznia,
 - b) zorganizowania zajęć dydaktyczno-wychowawczych w przypadku pojawienia się problemów edukacyjnych,
 - c) zachęcania dziecka do udziału w życiu klasy i szkoły,
 - d) rozmów wychowawczych (wsparcia emocjonalnego),
 - e) rozmów dyscyplinujących z uczniem (w przypadku wagarów, spóźnień, braku przygotowania do zajęć),
 - f) pomocy psychologa,
 - g) informowania mnie o postępach w nauce oraz frekwencji ucznia,
 - h) dożywiania ucznia,
 - i) analizy sytuacji materialnej dziecka,
 - j) przyznawania stypendium socjalnego,
 - k) innego rodzaju wsparcia (jakiego?)
 - l) żadnego.

Załącznik 4. Rozmowa wychowawcy z uczniem

Wstęp do rozmowy powinno stanowić wyjaśnienie uczniowi powodu spotkania np.: „Zaprosiłam Cię na spotkanie, aby porozmawiać o Twojej sytuacji szkolnej i rodzinnej. Najpierw powiem Ci, co wiem na temat Twoich osiągnięć, mocnych stron (wychowawca omawia pozytywne informacje: predyspozycje ucznia, postępy w nauce itd.). Porozmawiajmy teraz o Twojej sytuacji w domu. Słyszałam/em, że ktoś z rodziców wyjechało za granicę do pracy...”

- Od jak dawna przebywa/przebywają za granicą?
- Kto się teraz Tobą opiekuje?
- Jak często Twoja mama/Twój tata przyjeżdża do domu?
- Jak często Twoja mama/Twój tata ma z Tobą kontakt?
- Z kim najczęściej spędzasz wolny czas?
- Co najczęściej robisz w wolnym czasie?
- Jakie są twoje zainteresowania? Czy je rozwijasz?
- Z kim rozmawiasz o swoich sukcesach szkolnych/towarzyskich?
- Do kogo najchętniej zwracasz się w trudnych chwilach?
- Czy po wyjeździe za granicę mamy/taty zauważyłeś jakieś zmiany w swoim życiu? Jakie to są zmiany?
-

Załącznik 5. Rozmowa wychowawcy z rodzicem/opiekunem prawnym

Wstęp do rozmowy powinno stanowić wyjaśnienie rodzicowi/opiekunowi powodu spotkania, np.: „Zaprosiłam Panią/Pana na spotkanie, aby porozmawiać o sytuacji szkolnej i rodzinnej córki/syna/dziecka znajdującego się pod Pańską opieką. Chcę na początku opowiedzieć o jej/jego osiągnięciach, mocnych stronach (wychowawca omawia pozytywne informacje: predyspozycje dziecka, postępy w nauce itd.). Porozmawiajmy także o jego/jej sytuacji rodzinnej. Słyszałam, że mąż wyjechał/żona wyjechała/rodzice wyjechali za granicę do pracy...”

- Od jak dawna mąż/żona pracuje za granicą?
- Kto opiekuje się dzieckiem w czasie jego/jej/ich nieobecności?
- Jak często mąż/żona przyjeżdża/rodzice przyjeżdżają do domu?
- Jak wyglądają kontakty z dzieckiem (jak spędza/spędzają z nim czas)?
- Z kim najczęściej dziecko spędza wolny czas?
- Co najczęściej dziecko robi w wolnym czasie?
- Jakie są zainteresowania dziecka? Czy je rozwija?
- Do kogo najchętniej dziecko zwraca się w trudnych chwilach?
- Czy po wyjeździe za granicę męża/żony/rodziców zauważyła Pani/zauważył Pan jakieś zmiany w zachowaniu dziecka? Jakie to są zmiany?
-

